

КОМУНІКАТИВНА ВЗАЄМОДІЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ МОРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ НА ЗАНЯТТЯХ З МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ

Наталія Курасова

старший викладач кафедри журналістики та мовної комунікації

Одеського національного морського університету

вул. Мечникова, 34, м. Одеса, Україна

orcid.org/0000-0001-8672-0110

e-mail: yxnatali@gmail.com

Анотація. Актуальність представленої теми зумовлена динамічним розвитком морського бізнесу в сучасному світі. Співпраця з міжнародними кріюінговими компаніями, взаємодія з інтернаціональними командами екіпажів, ведення переговорів з іноземними портами тощо, безсумнівно, зумовлюють необхідність високої лінгвістичної підготовки майбутніх фахівців у сфері морського транспорту для комунікативної взаємодії. Таким чином, комунікативний аспект під час занять з мовної підготовки є предметом особливої уваги, а володіння іноземною мовою є одним із ключових елементів у цій галузі.

У статті комунікативна взаємодія розглянута з позиції когнітивно-комунікативного підходу як найбільш ефективного для надання майбутнім спеціалістам необхідних умінь і навичок для ефективної професійно орієнтованої взаємодії. Стаття пропонує аналіз зв'язку теоретичної та практичної підготовки майбутніх фахівців у галузі морського транспорту під час навчання в Одеському національному морському університеті. Розглянуто основні методи навчання та їх комбінації, спрямовані на досягнення якісних результатів у формуванні й розвитку навичок комунікативності й міжкультурної взаємодії. Особливу увагу рекомендовано приділяти кейс-методу на заняттях з мовної підготовки, у якому поєднуються теорія і практика, а також розглядаються й відпрацьовуються іншомовні комунікативні ситуації, максимально наближені до реальних.

Упровадження інтерактивних форм і методів навчання сприяє розвитку в майбутніх фахівців толерантності в спілкуванні, здатності вирішення професійних конфліктів, уміння працювати в мультинаціональній команді, а також розуміння вимов фраз і слів іноземної мови, що вивчається, представниками різних культур, для чого рекомендується використання інтерактивних методів навчання.

Стаття висвітлює сприяння навчальній дисципліни «Англійська мова (за професійним спрямуванням)» у формуванні навичок іншомовної комунікативної компетенції та спілкуванні без мовних і культурних бар'єрів у професійній діяльності майбутніх фахівців у галузі морського транспорту.

Ключові слова: професійна комунікативна взаємодія, майбутні фахівці морської галузі, англійська мова за професійним спрямуванням, іноземні мови, професійна підготовка, методи навчання.

COMMUNICATIVE INTERACTION OF FUTURE MARITIME TRANSPORT SPECIALISTS IN LANGUAGE TRAINING CLASSES

Nataliya Kurasova

Senior Lecturer at the Department of

Journalism and Communication

Odessa National Maritime University

Mechnikova str., 34, Odessa, Ukraine

orcid.org/0000-0001-8672-0110

e-mail: yxnatali@gmail.com

Abstract. The relevance of this topic is due to the dynamic development of maritime business in the modern world. Cooperation with international crewing companies, interaction with international crew teams, negotiations with foreign ports, etc. undoubtedly determine the need for intensive linguistic training of future specialists in the field of maritime transport for communicative interaction. Thus, the communicative aspect

during language training is a subject of special attention, and foreign language proficiency is one of the key elements in this field.

In this article, communicative interaction is considered from the point of view of the cognitive-communicative approach as the most effective for providing future specialists with the necessary skills for effective professionally oriented interaction. The article offers an analysis of the relationship between theoretical and practical training of future specialists in the field of maritime transport during their studies at Odessa National Maritime University. The main teaching methods and their combinations aimed at achieving qualitative results in the formation and development of communication skills and intercultural interaction are considered. Particular attention is recommended to be paid to the case method in language training classes, which combines theory and practice, as well as considers and works out foreign language communication situations as close to real ones as possible. The introduction of interactive forms and methods of teaching contributes to the development of future specialists' tolerance in communication, the ability to resolve professional conflicts, the ability to work in a multinational team, as well as understanding the pronunciation of phrases and words of the foreign language being studied by representatives of different cultures, for which the use of interactive teaching methods is recommended.

The article highlights the contribution of the discipline "English (for Specific Purposes)" to the development of foreign language communicative competence and communication without language and cultural barriers in the professional activities of future maritime transport specialists.

Key words: professional communicative interaction, future maritime specialists, ESP, foreign languages, professional training, teaching methods.

У сучасному світі, що динамічно розвивається, англійська мова міцно займає лідируючу позицію, здобувши статус міжнародної мови, іншомовна компетентність стає необхідним елементом професійної підготовки, з огляду на її функціональну роль у забезпеченні успішної комунікації на різних рівнях і напрямках, що виявляється ключовою умовою для успішної роботи в галузі морського бізнесу. Тому з'являється необхідність визначення поняття іншомовної компетентності й сукупності вмій і навичок, що є необхідними для майбутніх фахівців морського транспорту для успішної професійної діяльності.

Сучасне володіння іноземною мовою для представників сфери морського транспорту перейшло від банального показника культурного й інтелектуального розвитку до стратегічного чинника успішної професійної самореалізації. З урахуванням міжнародного характеру морського бізнесу, його динамізму та глобальних розмірів професійної мобільності фахівців навички міжкультурного спілкування та ефективної взаємодії в мультикультурних екіпажах є ключовими.

Наголошується, що в сучасних умовах англійська мова є основним засобом спілкування для фахівців у галузі морського транспорту. Згідно з Міжнародною конвенцією з охорони людського життя на морі 1974 року (після доповнень і змін) (главі V, правило 14), використання англійської мови обов'язкове для комунікації на капітанському містку,

з іншими суднами, з берегом, а також для спілкування на борту між лоцманом і членами екіпажу, які несуть вахту.

Дослідження й аналіз проблем комунікації та професійної комунікації зазначалися в низці наукових праць, охоплюючи різні аспекти. Українські й зарубіжні науковці, такі як Ф. Бацевич, Ж. Мунен, Е. Бюйсанс, О. Селіванова, А. Загнітко, Л. Морська та ін., приділяли багато уваги комунікативній і функціональній лінгвістиці. Крос-культурна комунікація була об'єктом дослідження Г. Хофстеде й Ф. Тромпенаари, які виділяли аспекти й заходи з погляду психології та управління.

Американські дослідники М. Хаммер, М. Беннетт, Р. Вайзман проаналізували й узагальнили ідеї білінгвальної міжкультурної освіти, запропонували свою концептуалізацію вимірів міжкультурної компетентності у своїй моделі розвитку міжкультурної взаємодії.

У дослідженнях професійно орієнтований підхід до викладання іноземної мови для підготовки майбутніх фахівців розглядали О. Горбуненко, М. Бовтенко, О. Семенюк, Н. Пустовалова, Ю. Косенко й ін.

Особливості підготовки фахівців у сфері морського транспорту вивчали І. Кулакова, С. Козак, І. Литвиненко. Вони приділяли особливу увагу формуванню іншомовної компетентності й розробили методики навчання для студентів спеціальності «Морський

та внутрішній водний транспорт», наприклад, методику навчання читання з використанням прийому гіпертекстового розширення інформаційного поля читача.

Поєднання різних методик навчання англійської мови за професійним спрямуванням для студентів морських спеціальностей і формування соціально-комунікативної взаємодії під час занять досліджували Є. Бондаренко, О. Фролова, Н. Приміна, С. Барсук та ін. В. Смелікова в дисертаційному дослідженні проаналізувала й розробила модель підготовки студентів-моряків до іншомовного спілкування засобами кейс-технологій.

У свою чергу, базуючись на ефективних методиках викладання англійської мови в професійному просторі морської сфери багато іноземних авторів (Т. Грайс, П. Папа-леонідас, В. Еванс, Дж. Дулі, Т.Н. Блейкі) приділяли особливу увагу комунікативній взаємодії як невід'ємній частині ефективної роботи й повсякденного спілкування.

Незважаючи на наявність уже наукових праць, де приділено увагу іншомовній підготовці майбутніх фахівців у сфері морського транспорту, тема комунікативної взаємодії в мультикультурному просторі залишається актуальною.

Мета й завдання статті – аналіз інформації отриманої в процесі іншомовної підготовки майбутніх фахівців у галузі морського транспорту з урахуванням формування ключових умінь і навичок комунікативної взаємодії.

Предмет дослідження – фахова підготовка судоводіїв до професійної комунікативної взаємодії у вищих морських навчальних закладах.

Об'єкт дослідження – теоретична й методична підготовка майбутніх фахівців у сфері морського транспорту на заняттях з іноземної мови у вищих морських навчальних закладах.

На сучасному етапі Україна перебуває на шляху до євроінтеграції, це передбачає постійну взаємодію з країнами Євросоюзу з питань економіки, політики, науки, міграції, освіти тощо. На міжнародному рівні вирішуються проблеми, пов'язані з політикою, екологією, торгівлею тощо. Сучасний світ перебуває в просторі постійної комунікації, що призвело до необхідності володіння іноземними мовами задля вирішення поставлених завдань. Отже, ця тенденція формує й кори-

гує сучасного фахівця особливо у сфері морського бізнесу, де використання спільної іноземної мови, а саме англійської, – це питання не лише повсякденної взаємодії, а й безпеки життєдіяльності.

У 1973 році комітет ММО з безпеки на морі (MSC) на своїй двадцять сьомій сесії погодився з тим, що в разі виникнення мовних труднощів для навігаційних цілей повинна використовуватися спільна мова, такою мовою має бути англійська. Як наслідок, розроблено стандартний морський навігаційний словник (SMNV), прийнятий у 1977 році й доповнений у 1985 році [1]. Це має особливе значення у світлі зростаючої кількості суден, що здійснюють міжнародні рейси, екіпажі яких розмовляють різними мовами, оскільки проблеми в спілкуванні можуть викликати непорозуміння, що призводять до небезпеки для судна, людей на борту й навколишнього середовища. Як показала практика, проблеми комунікативної взаємодії – це питання не лише спілкування спільною робочою мовою, а й володіння технікою спілкування та контакту й використання мови як засобу міжкультурної взаємодії.

Українські дослідники І. Дубровіна, Н. Максименко-Гладишко, О. Зінченко охарактеризували комунікативну взаємодію як «інтегративне, динамічне, структурно-рівневе утворення, представлене сукупністю комунікативних знань, умінь і навичок, а також комунікативно-значущих якостей особистості, що забезпечують у своїй взаємодії продуктивну професійну комунікативну діяльність» [2, с. 55]. Тобто комунікативну взаємодію можна розглядати як самореферентний процес, у якому індивідуальна свідомість формується під впливом взаємодії з індивідуумами, тоді як вона сама формує ці відносини з іншими.

На сучасному етапі проблема комунікативної взаємодії є однією з найбільш актуальних, які виникають під час фахової підготовки студентів морських спеціальностей, особлива потреба в формуванні навичок спілкування виникає в мультикультурних групах. Формувати й розвивати комунікативні навички в студентів морських спеціальностей – це важливе завдання, як постає перед вищими навчальними закладами, оскільки морський бізнес передбачає постійну взаємо-

дію інтернаціонального складу в професійній діяльності, де розуміння й прийняття чужої культури є запорукою здорової атмосфери та ефективної роботи.

Відмінність термінів мультикультурної, крос-культурної та міжкультурної комунікації визначила М. Ашман. Дослідниця відзначила, що хоча ці терміни часто використовуються взаємозамінно, але є деякі відмінності, де мультикультуралізм – це досить поверховий підхід до співіснування й толерантності різних культур, крос-культурні підходи зазвичай глибші, а толерантність і дипломатія – невід’ємні складники. Вони пояснюють певну взаємодію та визнання різниці через співпрацю, що буде деяке обмежене розуміння. Згідно з М. Ашман, міжкультурний підхід є складним та ефективним; він визнає складність і має на меті працювати за допомогою його до позитивного, всеосяжного та справедливого результату [3, с. 181]. Отже, заняття з іноземної мови стає справжньою практикою міжкультурного спілкування. Щодо комунікативної взаємодії майбутні фахівці у сфері морського транспорту формують навички створення сприятливих психологічних умов для комунікації, усвідомлюючи особливості культури спілкування, з урахуванням особливостей використання іноземної мови й культури співрозмовника. З метою досягнення високого рівня володіння іноземними мовами, крім традиційних методів навчання, варто звертати увагу на сучасні тенденції у викладанні іноземних мов, які виявляються особливо важливими й ефективними саме для майбутніх фахівців у сфері морського бізнесу. Одним із основних методичних принципів викладання іноземної мови є принцип комунікативності.

Варто відзначити, що продуктивним методичним принципом викладання іноземної мови є принцип комунікативності, який передбачає моделювання під час навчального процесу ситуацій, наближених до реальних. Це дає змогу засвоїти фреймові структури для спілкування як базові у використанні, а також сприяє розвитку комунікативної взаємодії під час нестандартних ситуацій, пов’язаних із робочим процесом. Як зазначив В. Желясков, «термін «підготовка до професійної комунікативної взаємодії майбутніх судноводіїв» охоплює організований процес фор-

мування й розвитку мовних, психологічних, інформаційних, технічних навичок, навичок роботи в команді та здатності до міжкультурної комунікації [4, с. 42]. Тому використання ситуативного методу навчання на заняттях з мовної підготовки вважається ефективним. Задля досягнення бажаного результату використовуються ділові, рольові, організаційно-діяльнісні ігри, а також розігрування мовленнєвих ситуацій.

Опираючись на той факт, що іноземна мова не є основним предметом під час підготовки моряків, а кількість занять обмежена, складно уявити ефективно заняття без інтерактивних методів навчання. Особливо цей метод є актуальним у групах зі змішаним рівнем володіння іноземною мовою, за допомогою якого відбувається залучення в процес комунікативної взаємодії, що сприяє підвищенню мовленнєвих здібностей, подоланню мовленнєвого бар’єру та розвитку культурного взаєморозуміння. Протягом занять майбутні фахівці набувають навиків вербального й невербального спілкування, устанавлювання контакту й аналізу поведінки співрозмовника, уміння соціальної перцепції та корегування діалогу задля досягнення бажаного результату.

Як показує практика, подолання культурного бар’єру виявляється складнішим завданням, ніж мовного. У зв’язку з роботою в міжнародних командах фахівцям морського транспорту необхідні навички міжкультурної комунікації. З метою здобуття досвіду в комунікативній взаємодії варто долучати майбутніх фахівців до міжнародних студентських конференцій або до групових проєктів.

Отже, майбутні фахівці у сфері морського транспорту засвоюють багато інформації та набувають професійно-комунікативні навички протягом занять з мовної підготовки, які допомагають упоратися з професійними обов’язками й підготуватися до міжкультурної взаємодії. Таким чином, теоретичний аналіз інформації, отриманої в процесі іншомовної підготовки майбутніх фахівців у галузі морського транспорту, з урахуванням формування ключових умінь і навичок комунікативної взаємодії потребує застосування комбінованих методів навчання й формування нової комунікативної моделі для створення позитивної взаємодії між студентами з дидактичного погляду.

ЛІТЕРАТУРА

1. IMO Standard Marine Communication Phrases. London : IMO Publishing, 2002. 116 p.
2. Дубровіна І., Максименко-Гладишко Н., Зінченко О. Формування комунікативної взаємодії у педагогічному колективі: теорія та практика. *Нова педагогічна думка*. 2021. Том 108. № 4. С. 55–62
3. Ashman M. Introduction to professional communications. Canada, 165 p.
4. Желясков В.Я. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх судноводіїв у вищих морських навчальних закладах до професійної комунікативної взаємодії : дис. ... докт. пед. наук : 2020. Хмельницький : Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, 2020. 42 с.

REFERENCES

1. IMO Standard Marine Communication Phrases. London: IMO Publishing, 2002. 116 p.
2. Dubrovina I., Maksymenko-Hladyshko N., Zinchenko O. Formuvannia komunikatyvnoi vzaiemodii u pedahohichnomu kolektyvi: teoriia ta praktyka. [The formation of communicative interaction in a pedagogical team: theory and practice]. *Nova pedahohichna dumka*, Tom 108, № 4. 2021. pp. 55–62 [in Ukrainian].
3. Ashman M. Introduction to professional communications. Canada: BCcampus Open Education, 165 p.
4. Zheliaskov V.Ya. (2020) Teoretychni ta metodychni zasady pidgotovky maybutnikh sudnovodiiv u vyshchikh navchalnykh zakladakh do profesiinoi komunikatyvnoi vzaiemodii [Zheliaskov V.Ya. Theoretical and Methodical Principles of Future Navigators' Training in Higher Marine Educational Establishments to Professional Communicative Interaction] – Qualifying scientific work on the manuscript. Khmelnytskyi: the Bohdan Khmelnytskyi National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine [in Ukrainian].